

Universiteiten van Nederland

De heer dr. R.H. Dijkgraaf
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

<i>Datum</i>	4 september 2023	<i>Uw kenmerk</i>	-
<i>Telefoon</i>	06-14829106	<i>Ons kenmerk</i>	UNL 23/048 U
<i>E-mail</i>	jansen@unl.nl	<i>Bijlagen</i>	1

Onderwerp **Monitor Open Access 2022 en vervolg**

Geachte heer Dijkgraaf,

Met dit schrijven rapporteer ik namens de Universiteiten van Nederland (UNL) over de voortgang op onze ambities voor 100% Open Access. Ik plaats deze rapportage in de context van onze gezamenlijke inspanningen in Open Science en de nationale ambities naar een inclusiever en diverser publicatielandschap.

Open Access cijfers 2022

Sinds 2016 rapporteert UNL, conform afspraken gemaakt in 2014, over de jaarlijkse Open Access cijfers. Uit de cijfers (tabel 1) blijkt dat 89% van de peer-reviewed artikelen uit 2022 van de Nederlandse universiteiten Open Access beschikbaar is.

Jaar	% Open Access
2016	42%
2017	50%
2018	54%
2019	62%
2020	73%
2021	82%
2022	89%

*Tabel 1: Percentages Open Access artikelpublicaties
2016-2022 Nederlandse universiteiten*

Dit is een stijging van 7%-punten ten opzichte van 2021. In bijlage 1 licht ik de resultaten van de jaarlijkse monitor toe.

Huidige Open Access beleid

De Nederlandse Open Access-strategie heeft zich de afgelopen jaren vooral gericht op deals met grote, vaak mondiale uitgevers (gericht op wereldwijde transformatie van tijdschriften achter een betaalmuur naar volledig

Vereniging Universiteiten van Nederland

Lange Houtstraat 2
Postbus 13739
2501 ES Den Haag

Tel +31 70 302 14 00
E-mail post@unl.nl
Web universiteitenvannederland.nl

KvK 40480226
IBAN NL61 INGB 0001 5964 15
BTW NL007088784B01

open access) en op de zogenaamde groene route als vangnet. De stijging in 2022 komt voor een groot deel door betere ondersteuning van de groene route waarbij auteurs hun artikel deponeren in een universitaire of Europese repository naast publicatie in een tijdschrift achter betaalmuur. Publicatie via de groene route gebeurt in Nederland op basis van Artikel 25fa van de Nederlandse Auteurswet ('Taverne'), met zes maanden embargo. Naar verwachting zal het Open Access percentage vooral door betere ondersteuning van die groene route de komende jaren doorstijgen naar circa 95%.

Naar een duurzamer, inclusiever en diverser publicatielandschap

In lijn met onze nationale ambities ('NPOS2030 Ambition Document and Rolling Agenda') heeft ook de Raad van de EU opgeroepen om beleid en instrumenten te ontwikkelen voor een meer open wetenschappelijk publicatielandschap, bij voorkeur zonder winstoogmerk en zonder kosten voor auteurs en lezers. Daarbij zou het Nederlandse Open Access beleid moeten verschuiven naar tijdschriften die alleen als Open Access beschikbaar zijn met een sterkere rol voor de academische gemeenschap (zie bijlage). UNL heeft besloten hier extra op in te zetten. Dit is een complex traject waarbij werkprocessen en financiële stromen aangepast moeten worden en waar sterke samenwerking met overheden en subsidiegevers essentieel is.

Sterke steun van overheid en politiek nodig

Financiële impulsen via bijvoorbeeld het regieorgaan Open Science NL zijn zeer wenselijk om die transitie in het publicatielandschap te bewerkstelligen. Echter zal daarnaast ook, in lijn met de conclusies van de Raad van de EU, een verdere inbedding in wet- en regelgeving (inter-)nationaal noodzakelijk zijn. Dit vereist een actieve houding van uw ministerie en van de politiek. Van belang is dat we gezamenlijk faciliteren dat alle output van kennisinstellingen (inclusief open leermaterialen) zonder embargoperiode en onder open hergebruikslicenties breed beschikbaar gesteld kunnen worden.

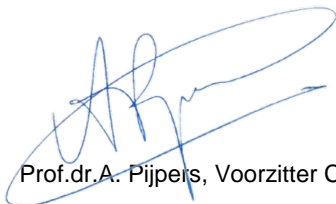
Wetenschappelijke output die op die manier open beschikbaar is, wordt meer gelezen, vaker gedownload en vaker geciteerd, en bereikt bovendien een breder lezerspubliek, ook buiten de academische wereld. Verdere versterking in de samenwerking met maatschappelijke actoren (o.a. via public engagement) zal de impact verder verhogen en de kwaliteit van wetenschap ten goede komen. De universiteiten hebben in de volle breedte ambitieuze programma's ingericht en hebben een sterke bestuurlijke regiegroep om Open Science tot norm te maken. Flankerend overheidsbeleid is van belang voor het creëren van noodzakelijke schaalgrootte, ondersteunende wet- en regelgeving en het vrijmaken van financiering.

Met vriendelijke groet,

Bestuurlijk Trekkers Open Access binnen Bestuurlijke Regiegroep Open Science van UNL

Prof.dr.ir. T.H.J.J. van der Hagen, Rector Magnificus/Voorzitter TU Delft:

Prof.dr.A. Pijpers, Voorzitter College van Bestuur Universiteit Utrecht

Bijlage 1: Open Access monitor 2022

Samenvattend

In 2014 heeft UNL met staatssecretaris Dekker afgesproken Open Access publicaties te gaan monitoren. Bij de uitwerking van het Bestuursakkoord 2022 hoger onderwijs en wetenschap hebben we afgesproken Open Access cijfers te blijven monitoren. We zien dat het aandeel Open Access artikelpublicaties blijft toenemen en het afgelopen jaar met 7%-punten is gestegen naar 89%. Nederland is internationaal gezien daarmee één van de koplopers. De verwachting is dat we over het jaar 2023 een verdere groei richting 93-95% zullen zien.

Meetmethode sinds 2016

In onze berichtgeving over de 2017-cijfers (kenmerk VSNU 18/188U) hebben we de gehanteerde meetmethode toegelicht. Dit is een decentrale methode waarbij alle universiteiten, op basis van de in 2015 vastgestelde definitieraamwerk (kenmerk VSNU 17/244 U), tellingen hebben verricht van Open Access publicaties, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen “goud”, “hybride” of “groen”. Deze tellingen maken onderdeel uit van de jaarlijkse uitvraag door UNL van onderzoeksinzet en -output. Onderstaande gegevens moeten daarbij beschouwd worden als richtinggevend gezien de onzekerheden in verkregen data.

Meetresultaten 2016-2022

We leveren de cijfers over de percentages Open Access (OA) publicaties aan, net zoals we dit afgelopen jaren hebben gedaan, vanuit het vastgestelde definitieraamwerk. Van belang is dat we sinds 2015 gezamenlijk hebben vastgesteld dat we ons in de monitoring beperken tot alleen peer-reviewed artikelen maar dan wel van zowel onderzoekers die corresponding auteur zijn als onderzoekers die alleen co-auteur zijn. In de huidige monitor definiëren we Open Access als “*gratis en permanent beschikbaar op de website van de uitgever of in een vertrouwde repository*”.

Uit de cijfers (tabel 2) blijkt dat 89% van de peer-reviewed artikelen uit 2022 van de Nederlandse universiteiten Open Access beschikbaar is. Dit is een stijging van 7%-punten ten opzichte van 2021. Dit was 42% bij de artikelen uit 2016, 50% uit 2017, 54% uit 2018, 62% uit 2019, 73% uit 2020 en 82% uit 2021, steeds bij meetmomenten in het tweede kwartaal van het jaar daarop.

Jaar	“Goud, DOAJ OA ¹ ”	“Hybride en niet DOAJ OA ² ”	“Alleen groen OA ³ ”	Totaal OA
2016	13%	20%	9%	42%
2017	17%	23%	10%	50%
2018	19%	24%	11%	54%
2019	21%	29%	12%	62%
2020	25%	35%	13%	73%
2021	28%	39%	15%	82%
2022	30%	39%	20%	89%

Tabel 2: Percentages Open Access (OA) artikelpublicaties 2016-2022 Nederlandse universiteiten per Open Access categorie

¹ Om te bepalen welke tijdschriften Open Access (OA) beschikbaar zijn, hebben we ons gebaseerd op de Directory of Open Access Journals (DOAJ). Dit is een online register van Open Access voor peer-reviewed tijdschriften.

² Onder “Hybride en niet DOAJ OA” verstaan we open artikelen in betaalde tijdschriften en open artikelen in open tijdschriften die niet zijn opgenomen in de DOAJ;

³ “Alleen groen OA” betreft artikelen die alleen Open Access toegankelijk zijn doordat ze beschikbaar zijn via een ‘trusted repository’. In die ‘trusted repositories’ is dus niet gezocht naar artikelen uit DOAJ-tijdschriften en hybride artikelen.

Verwachting Open Access cijfers over 2023

Naar verwachting zal de groei in 2023 verder doorzetten maar mogelijk iets afvlakken. Enerzijds is dit afhankelijk van voortgezette overeenkomsten met uitgevers voor het hybride deel. Anderzijds verwachten we continue groei in goud (zoals geïndexeerd in de DOAJ) omdat het aanbod daarin groeiende is. Verder zal de groene route een sterkere bijdrage leveren waardoor we voor 2023 richting 93-95% zullen gaan.

Sterkere bijdrage groene route

Over 2022 zien we vooral een sterke stijging van het aandeel groen (20% over 2022 ten opzichte van 15% in 2021). Dit komt vooral door sterkere ondersteuning van de workflow voor de onderzoekers en verschuiving naar een zogenaamde opt-out implementatie.

In 2019 is het pilotproject “You share, we take care”, waarbij we uitvoering geven aan amendement Taverne (Artikel 25fa), positief geëvalueerd. Daardoor zijn we in 2020 begonnen met verdere ondersteuning van de groene route. Dit zal het percentage “Alleen groen OA” blijvend doen stijgen voor die tijdschriften en uitgevers waar we als consortium geen OA-deal kunnen afsluiten. Conform het huidige definitieraamwerk nemen we in deze categorie echter alleen die artikelen mee die niet via een van de andere routes als Open Access is gepubliceerd. Dus hoe succesvoller de andere routes zijn, hoe kleiner het aandeel groen dat nodig is. Benadrukt moet worden dat we de groene route als (tijdelijk) vangnet zien voor die publicaties die niet via uitgevers als Open Access gepubliceerd kunnen worden. Overigens is de groene route via Taverne niet in overstemming met de eisen van subsidiegevers verenigt in cOAlition S welke additioneel een open licentie eisen en een embargo van 0 maanden verlangen.

Implementatie van Taverne is voor instellingen in de afgelopen jaren vooral een kwestie van ambitie en urgentie gebleken. Daarbij moet het voor onderzoekers zo makkelijk mogelijk gemaakt worden om hun werk open te delen. Verschillen in implementatie van deze groene route verklaart vooral de verschillen in Open Access cijfers tussen universiteiten. In 2021 en 2022 heeft een aantal universiteiten de workflow rond Taverne geoptimaliseerd en de werkzaamheden van de onderzoeker vereenvoudigd via de zogenaamde opt-out implementatie. Deze universiteiten rapporteren dan ook Open Access totalen van 95% tot 98% vooral als ze de upload ook geautomatiseerd hebben. In tegenstelling tot opt-in waarbij de onderzoeker elke keer voor een artikel handelingen moet doen, liggen bij opt-out de werkzaamheden bij de werkgever/bibliotheek die standaard het artikel via Taverne beschikbaar stelt. Daarbij heeft de onderzoeker altijd de optie om een artikel toch niet via de groene route te publiceren.

In de praktijk blijkt dat een zorgvuldige implementatie van de opt-out regeling de universiteiten 9 tot 12 maanden kost. Met de verschuiving van opt-in naar opt-out verwachten we een verdere stijging van Open Access totalen naar 95%. In april 2023 hadden zeven universiteiten de opt-out variant geïmplementeerd. We verwachten dat tegen eind 2023 70-80% van de universiteiten dat gedaan heeft en dat in de loop van 2024 de rest zal volgen.

Stagnatie in hybride route

We constateren dat over 2022 geen groei heeft plaatsgevonden in de categorie “Hybride en niet DOAJ OA”. Dit komt mede omdat er afgelopen jaar nauwelijks nieuwe ‘transformative agreements’ zijn afgesloten. Via deze ‘transformative agreements’ kunnen onderzoekers individuele artikelen als Open Access publiceren terwijl het tijdschrift nog een abonnementenmodel kent. Daarbij is het de bedoeling dat deze vaak mondiale uitgevers een volledig Open Access model gaan omarmen. De voortgang van deze transitie kan alleen geschieden als kennisinstellingen, subsidiegevers en overheden internationaal langdurig samenwerken.

Investeren in omslag naar goud

Verdere groei in de hybride en gouden route (inclusief diamond) moet toch vooral vanuit structurele samenwerking komen. De omslag naar de gouden route moet duurzaam en inclusief zijn - de groene route is daarbij gepositioneerd als een vangnet. Hierbij zal in internationaal verband de route weg van betaalmuren versneld moeten worden. Daarbij wordt opgeroepen om meer te investeren in een open, rechtvaardig, inclusieve en duurzaam wetenschappelijk publicatiesysteem (zie bijvoorbeeld de [conclusies van de Council of the European Union](#) en recente statement van [OA2020](#)). Dit is ook nationaal een van de doelstellingen zoals eind 2022 verwoord in het [Open Science ambitiedocument 2030](#). UNL heeft daartoe [besloten meer te investeren](#) in de gouden route waarbij tijdschriften alleen maar als Open Access beschikbaar zijn. Hierbij wordt expliciet ook gekeken naar de diamanten route waarbij artikelen zonder kosten zijn voor noch de lezer noch de publicerende auteur. Dit is een complex internationaal traject waarbij werkprocessen en financiële stromen aangepast moeten worden en waar sterke samenwerking met overheden en subsidiegevers essentieel is.

Op weg naar een vernieuwde, rijkere meetmethode

In eerdere jaren hebben we gerapporteerd over mogelijke alternatieven voor de huidige arbeidsintensieve decentrale methodiek van monitoren. Sinds 2017 leveren universiteiten lokale cijfers aan voor een jaarlijkse, landelijke rapportage aan het ministerie van OCW. Er zijn belangrijke redenen om het framework uit 2015 te herijken. Ten eerste zijn er nieuwe mogelijkheden ontwikkeld om vormen en aspecten van Open Access te onderscheiden die beleidsmatig relevant zijn, zoals de door de Council of the European Union benadrukte belang van open licenties en afwezigheid van embargoperiodes. Ten tweede is het beleidsmatig belangrijk geworden om ook naar Open Access van boeken, boekhoofdstukken en conferentiebijdragen en andere publicatietypes te kijken. Daarnaast wordt de nieuwe monitor transparanter met inzichten in achterliggende gegevens.

Het bestuur van UNL is in april 2022 akkoord gegaan met het framework voor de vernieuwde Open Access monitor dat is opgesteld op basis van de aanbevelingen uit het Adviesrapport Vernieuwing Open Access Monitoring ([publiekelijk beschikbaar](#)). In 2023 zijn we een pilot begonnen voor de verdere implementatie van deze vernieuwde monitor. We verwachten eind 2023 als proef de OA-cijfers voor peer reviewed artikelen over 2022 volgens de nieuwe meetmethode te kunnen leveren. Als deze proef positief geëvalueerd wordt, zal volgend jaar de OA-rapportage van peer reviewed artikelen volgens de nieuwe methode plaatsvinden, verrijkt met andere informatie zoals licentievorm en embargoperiode. In 2024 gaan we dan de boeken, boekhoofdstukken en conferentiebijdragen toevoegen aan de rapportage.